

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Atölye Raporu: “Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye’de Gönüllülük Süreçlerini Güçlendirilmesi Çalıştayı”

17 Ekim 2019, Ankara

Atölye Raporu:
“Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye’de
Gönüllülük Süreçlerini Güçlendirilmesi
Çalıştayı”

17 Ekim 2019, Ankara

İçindekiler

Arka Plan	3
Etkinlik Akışı	4
Açılış Oturumu.....	4
Avrupa’da Gönüllülük Sunumu	4
Türkiye’de Gönüllülük Paneli	6
WORKSHOP	8
Atölye İçeriği	8
Atölye Temel Bulguları	9
Gönüllülüğün Gelişimi Anketi.....	14
Tavsiyeler	20

Arka Plan

Ülkemizin Avrupa Birliği'ne (AB) uyum süreci ile ilgili yürüttüğü çalışmalar AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) çerçevesinde desteklenmektedir. IPA'nın 2014-2020 yıllarını kapsayan ikinci döneminde sivil topluma verilen önemin bir göstergesi olarak sivil toplum bir sektör olarak kabul edilmiştir ve Avrupa Birliği Başkanlığı, AB mali yardımlarının sivil toplum sektöründeki programlamasını yapan lider kurum olarak belirlenmiştir.

Avrupa Birliği Başkanlığı ve kamu kurum ve kuruluşları tarafından sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin geliştirilmesi, kamu-STK işbirliğinin güçlendirilmesi, yasal çerçevenin iyileştirilmesi ve AB-Türkiye sivil toplum diyalogunun güçlendirilmesi konularında projeler uygulanmaktadır.

Bu çerçevede sürdürülen çalışmaların bir ayağı olarak düzenlenmekte olan çalıştaylarla, STK'ların 'sivil toplum sektörü' ile ilgili farkındalıkları ve bilgi düzeyleri artırılarak programlama sürecine katkı sağlamaları ve önümüzdeki dönemde yürütülecek hibe programları hakkında bilgi edinmeleri hedeflenmektedir.

2016 yılında uygulaması başlayan çalıştayların devamı niteliğinde olan "Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye'de Gönüllülük Süreçlerini Güçlendirilmesi Çalıştayı" 17 Ekim 2019 tarihinde Ankara'da düzenlenmiştir.

Türkiye'de gönüllük süreçlerinin gelişimi için farklı paydaşlar arasında katılımcı bir diyalog süreci başlatmayı amaçlayan çalıştay, gönüllülüğün gelişimi konusunda Sivil Toplum Sektörü kapsamındaki bir dizi gelecek çalışmanın ilkinin oluşturmuştur. Çalıştay İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UN Volunteers) ve Ulusal Gönüllülük Komitesi işbirliğinde düzenlenmiştir. Çalıştayın içeriği, 2013'ten bu yana gönüllülüğün tanınması gibi ortak bir amaç doğrultusunda gönüllülük alanındaki aktörleri bir araya getirerek işbirliğini desteklemeyi ilke edinmiş bir platform olan Ulusal Gönüllülük Komitesi'nin katkısı ile şekillendirilmiştir.

Etkinlik Akışı

Açılış Oturumu

Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye’de Gönüllülük Süreçlerini Güçlendirilmesi Çalıştayı, sabah oturumunda iki panel ve öğleden sonra oturumunda katılımcı ve interaktif bir atölye çalışması ile gerçekleşti.

Çalıştay, gönüllülük alanında anahtar görevleri üstlenmiş kamu kurumlarının üst düzey temsilcileri ile Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler temsilcilerinin **açılış konuşmalarıyla** başladı. Panelin açılışını sırası ile Birleşmiş Milletler Mukim Koordinatörü Alvaro RODRIGUEZ, , Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Christian BERGER, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Halis Yunus ERSÖZ , İçişleri Bakan Yardımcısı Vali Mehmet ERSOY, ve Dışişleri Bakan Yardımcısı ve AB Başkanı Büyükelçi Faruk KAYMAKCI, gerçekleştirdi.

Avrupa’da Gönüllülük Sunumu

İkinci oturumda Avrupa Gönüllü Vakfı temsilcisi Lejla Šehić, “Avrupa’da Gönüllülük, Yasal Düzenlemeler ve İyi Örnekler” başlıklı sunuşunu gerçekleştirdi. Šehić, gönüllülüğün değeri ve Avrupa’da ele alındığı bağlam ile ilgili temel prensipleri açıkladıktan sonra, Avrupa’da gönüllülüğü etkileyen ana eğilimleri şu şekilde paylaştı:

- **Demografik değişimler:** Yaşlı nüfusun artması ve nüfusun daha çeşitli hale gelmesi ile gönüllülük de çeşitleniyor.
- **Ekonomik kriz:** Yerel yönetimlerin mali kaynaklarının azalmasına karşın sundukları hizmetlere yönelik talepler artıyor. Yoksulluk ve buna bağlı olarak desteğe ihtiyaç duyanların sayısı yükseliyor. STK’lara yönelik kamu fonları azalıyor.
- **Dijitalleşme:** Sosyal medyanın vatandaşların kendiliklerinden ve hızla örgütlenmesini ve her bir bireyin “savunucu” işlevi görmesini kolaylaştırıyor. Bununla birlikte, fiilen örgütlenme özgürlüğü temelinde hayata geçmiş sivil toplum kuruluşlarının alanının korunmasına hala ihtiyaç var. Gelişen piyasa aktörlerinin sektörler arası işbirliği sonucu, çalışan gönüllülüğünün artması söz konusu. Ayrıca, yasal bağlamı oluşturulmamış olsa da, internet üzerinden gönüllük yaygınlaşıyor.
- **Popülizm:** Bireyselleşme yaygınlaşıyor. Bireyler kendileri ile doğrudan ilişkilendirebildikleri kısa dönemli görevlerde gönüllü oluyor ve uzun dönemli gönüllülük taahhüdünden kaçınıyor. Bu nedenle gönüllülerle çalışan kuruluşların değer ve etkilerini daha iyi anlatabilmek için kamu idaresinin desteğine ihtiyaç var.
- **Daralan sivil alan:** Sivil toplumun, katılımcı demokrasideki görevini etkili biçimde yerine getirebilmesi, toplumda hayat kalitesinin gelişmesine doğrudan etkide bulunur.

Šehić, Avrupa’da gönüllülüğün gelişimi için görüşlerini de paylaştı. Šehić’e göre, gönüllülük tek tek etkinlikler temelinde gerçekleşebileceği gibi afet durumlarındakine benzer olarak belirli bir döneme hasredilebilir veya uzun dönemli bir taahhüt olarak da gerçekleşebilir. **Gönüllülüğün her türlü olası modeli için, gönüllülüğü teşvik eden bir ortamın sağlanması hayati öneme sahiptir.** Kırılgan ve dezavantajlı gruplar da dahil olmak üzere her bir birey gönüllü olma hakkına ve imkanına sahip olmalıdır. Avrupa Gönüllü Vakfı dezavantajlı topluluklardaki gençlerin gönüllülüğünü desteklemenin, onları güçlendirdiğini gözlemlemektedir: Bu tür desteklerle

gençlerin istihdama erişimlerinden, toplumsal sorunlar konusunda faal hale gelmelerine kadar bir çok olumlu değişikliği hayata geçirdikleri örnek bir proje¹ hakkında bilgi paylaşıldı.

- Tüm Avrupa Birliği üyesi ülkeler için ortak bir yaklaşımla gönüllülüğü destekleyici bir yasal ortamın sağlanması gereklidir. Bu tür bir yasal çerçeve, **gönüllülüğü herkes için mümkün kılan ve gönüllülüğe eşit erişimi garantileyen** bir yaklaşımı içermelidir.
- Avrupa Birliği ülkelerinde **gönüllülerin, gönüllü çalışmalar sırasında (sağlık, güvenlik, sigorta, vb.) uygun şekilde korunması da garantilenmelidir.**
- Kamu idaresi, her bir ülkede **gönüllülerin sağlık, güvenlik ve sigorta masraflarının uygun şekilde karşılanması** için gönüllü örgütlenmeleri ve gönüllüleri Almanya, Belçika ve Polonya'da² olduğu gibi **mali olarak** desteklemelidir.
- Bazı ülkelerde olduğu üzere, **işsizlik döneminde gönüllü çalışmak işsizlik ve sosyal güvenlik tazminatlarının kesilmesine neden olmamalıdır.**
- Gönüllülerin, **gönüllü çalışma ile ilgili olarak ortaya çıkan tüm giderleri gelir vergisinden muaf hale getirilmelidir.**
- Şirketler, çalışanlarının ve onların ilişkili oldukları kişilerin yararlandıkları vakıf ve derneklere vergileri yansıtmamalıdır.
- Avrupa Birliği, üçüncü ülkelerden Avrupa Birliği'ne, afet, kriz ya da kamuoyunu ilgilendiren büyük olaylarla ilgili olarak, ihtiyaç duyulduğunda, gönüllü çalışmak ya da gönüllülerle çalışan örgütlere katılmak için gelen kişiler için **vize kolaylığı** getirmelidir.
- Gönüllülerin **adli kayıtları, yalnızca elzem olduğu durumlarda** (örneğin kırılğan gruplarla çalışılması veya çok spesifik bir gönüllü görev söz konusu olduğunda) **yapılmalıdır.** Bu durumlarda bile adli kayıt kontrolü hızlı şekilde, gönüllünün kendisine veya gönüllü ile çalışan kuruluşa mali bir yük getirmeyecek şekilde gerçekleştirilmelidir.
- **Afet ve insani kriz durumlarında, kamu çalışanları gibi özel sektör çalışanlarının da gönüllü çalışması mümkün kılınmalıdır.** Bu durumlarda kamu yararı için gönüllü olan özel sektör çalışanlarının, bu katkısına olanak veren işverenlerin **masrafları tazmin edilmelidir.**
- Son dönemde ortaya çıkan ve "gönüllülük turizmi"³ olarak adlandırılan inisiyatifler düzenlemeye tabi olmalıdır.
- Bir çerçeve olarak **Gönüllülük Sözleşmesi**, gönüllülüğün ve gönüllülerle çalışan kuruluşların **en geniş şekilde tanımlarını** içermeli, **gönüllülerin haklarını** açıklamalı (temel haklar, gönüllülerle çalışan kuruluşların destekleri ve kişisel gelişim imkanları dahil olmak üzere), **gönüllülerin sorumluluklarına** yer vermeli ve **hem kamu idaresinin hem de gönüllülerle çalışan kuruluşların sorumluluklarının** açıklamalıdır.
- Son olarak, **gönüllülük ekosisteminin gelişimi** tüm Avrupa Birliği ülkelerinde desteklenmelidir.

1 https://issuu.com/european_volunteer_centre/docs/pipe_publication_5_

2 https://issuu.com/european_volunteer_centre/docs/volunteering_infrastructure_in_europe

3 Voluntourism: https://docs.wixstatic.com/ugd/3ec99c_c4bb9b38587f4b34ad24fc61e6972c2a.pdf

https://static.wixstatic.com/media/3ec99c_bea72237446142c985a972aa4a2daf03~mv2_d_1587_2245_s_2.png/v1/fil/w_292,h_412,al_c,q_80,usm_0.66_1.00_0.01/VOLUNTOURISM_%20a%20Critical%20Evaluation%20and%20webp

Türkiye’de Gönüllülük Paneli

Üçüncü oturumda, “Türkiye’de Gönüllülük” konulu panel gerçekleştirildi. Kamu idaresinin gönüllülükle ilgili anahtar kuruluşlarının temsilcilerinden Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı yer alırken, sivil toplum alanından gönüllülük konusunda uzman kuruluşlar olan **Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)** ve **Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV)** temsilcileri ile Ulusal Gönüllülük Komitesi adına DenizTemiz Derneği/ TÜRMEPA temsilcisi görüş ve değerlendirmelerini paylaştılar. Panelin moderasyonunu Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Programı temsilcisi üstlendi. Panel konuşmacıları, Türkiye’de gönüllülüğün var olan durumu hakkında sağlanabilen verileri, mevcut yasal çerçevenin imkanlarını, kamu idaresinin ve sivil toplumun gönüllülüğe odaklanan inisiyatiflerini paylaştılar.

Panelde katılımcılarla paylaşılan mesajların arasında **gönüllülüğe ilişkin verilerin** üretilmesinin ve paylaşılmasının önemi, **genç gönüllülüğüne** odaklanmak yerine, **her yaş ve demografiden gönüllülüğün yaygınlaşması** için çalışılması gerektiği, **yasal çerçevede sınırlayıcı değil gönüllülüğün özelliklerini sağlayan geniş bir yaklaşıma yer verilmesinin önemli olduğu**, **yurttaş girişimlerinin** yasal olarak tanınmasının gönüllülüğü kolaylaştıracağı, gönüllülüğün **farklı sektörler için ayrı ayrı ele alınmasının** yararlı olacağı, **gönüllülerin sağlık ve güvenlikleri** ile ilgili olarak **gönüllülerle çalışan kuruluşların mali yükünün artmayacağı** şekilde **düzenlemeler** yapılmasının önemli olduğu, gönüllülüğün gelişimi için **kamu-sivil toplum diyalogu yanı sıra özel sektör ve diğer aktörlerin de katılımcı ve geniş bir diyalog sürdürmesinin** gereği yer aldı. **Ulusal Gönüllülük Komitesi** temsilcisi, sivil toplum alanında anahtar bir sivil inisiyatif olarak gönüllülük konusundaki çalışmalarını aktardı ve 5 Aralık Dünya Gönüllüler Gününe katkı çağrısını paylaştı. Gençlik ve Spor Bakanlığı temsilcisi ise gönüllüler ve gönüllülerle çalışan kuruluşların ilişkilenmesini kolaylaştırmayı hedefleyen internet platformu olan **“Genç Gönüllüler Platformu”** inisiyatifleri hakkında bilgi verdi. AB Başkanlığı temsilcisi, gönüllülük alanının gelişiminin, sivil toplum sektörü bağlamındaki önemini ve mevcut kamu strateji ve programlarında bu alandaki taahhütleri aktardı⁴ ve ilerleyen dönemde bu alanlardaki diyalog ve çalışmaları güçlendirmenin önemli olduğunu belirtti.

⁴ 11. Kalkınma Planı içinde gönüllülükle ilgili olan unsurlar şu şekildedir:

- No: 607.2. Gönüllülük faaliyetleri hakkında çocuklar, aileler ve öğretmenler bilinçlendirilecek ve çocuklar bu faaliyetlere yönlendirilecektir. (2.3. Nitelikli İnsan Güçlü Toplum Politika Alanı, 2.3.6. Çocuk Başlığı)
- 620.4. Gençler gönüllülük faaliyetleri kapsamında bilinçlendirilecek ve yönlendirilecek, gençlerin gönüllü faaliyetlere katılımı teşvik edilecektir. (2.3. Nitelikli İnsan Güçlü Toplum Politika Alanı, 2.3.7. Gençlik Başlığı)
- 658.2. Nesiller arası dayanışmayı artıracak gönüllü faaliyet ve projeler desteklenecektir. (2.3. Nitelikli İnsan Güçlü Toplum Politika Alanı, 2.3.11.Nüfus ve Yaşlanma Başlığı)
- 776.1. Sivil toplum ve gönüllülük alanını güçlendiren kapsayıcı bir çerçeve düzenleme yapılacaktır. (2.5. Hukuk Devleti, Demokratikleşme ve iyi yönetim politika alanı, 2.5.1.3. Sivil Toplum Başlığı)
- 779.3. Küçük yaşlardan itibaren çocukların sivil toplum faaliyetleriyle tanışması ve gönüllülük bilincinin oluşmasına yönelik olarak okullarda uygulamalar başlatılacaktır. (2.5. Hukuk Devleti, Demokratikleşme ve iyi yönetim politika alanı, 2.5.1.3. Sivil Toplum Başlığı)

Panelde özellikle Ulusal Gönüllülük Komitesinin de üyesi olan TEMA Vakfı temsilcisi Sayın Av. Ömer Aykul'un⁵ **yasal çerçeve** konusunda katılımcılarla paylaştığı bilgi ve görüşleri⁶ ana hatları ile şu şekildedir:

- “Bazı Avrupa ülkelerinin aksine, mevcut hukukumuzda “gönüllülük” ile ilgili bağımsız bir hukuki düzenleme olmaması bir eksiklik olmayıp, mutlak olmamakla birlikte bir hukuki düzenleme yapılabilir. Bu yönde yapılacak çalışma; Türk Medeni Kanunu'nun ve Türk Borçlar Kanunu'nun ilgili kısımları ile Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanunu'nun da yeni vakıflar ile ilgili hükümlerinin ayrılmaz bir parçası olmalı, bu kanunlarla çalışmamalıdır. Ayrıca mevcut hukuk sistemimizde yer almayan, fakat uluslararası sözleşmelerde/metinlerde mevcut veya demokratik ülkelerde var olan bir takım düzenlemelere de yer verilmelidir.
- Kanunlarımızda bir gönüllü tanımı mevcut değilse de, mevzuatımızda “gönüllü” ve “gönüllülük” kavramları mevcuttur. Anayasamızdaki; Düşünce özgürlüğü = Düşünce ve kanaat hakkı/özgürlüğü (Ay m.25) + Düşünceyi açıklama ve yayma hakkı (Ay m.26), Toplantı hakkı = Dernek (vakıf) kurma hakkı (Ay m.33) + Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı (Ay m.34) ile gönüllü ve gönüllülük hakkının, en üst hukuk normunda kabul edildiği anlaşılmaktadır.
- Gönüllülük tanınmalı, fakat tanımlanmamalıdır. Tanıma veya tanınma hak esaslı olup, tanımlama ise hak, görev ve sorumluluk esaslı bir sisteme doğru bizi götürür. Çünkü gönüllünün hakları olmalı, açıkça belirlenmeli ama görev ve sorumluluğunun sınırını önce kendi vicdanı, sonra da amacı veya birlikte olduğu GSTK belirlemelidir.
- Gönüllü; amaçladığı veya ilgi duyduğu, kamusal kökenli sosyal ve ekolojik amaçlı konularda, bireysel olarak doğrudan ya da bir gönüllü sivil toplum kuruluşu aracılığı ile kendisinde mevcut bilgi, emek, hizmet, para, mal, ayni ve nakdi hakları, mutluluk veya haz alma duygusu dışında hiçbir karşılık beklemeden veren bir kişidir. Hukukumuzdaki karşılığı ise bağıştır.
- Gönüllülük bir “özel hukuk kavramı” olmakla birlikte, uygulamada “kamusal bir eylem” olarak kabul edilmelidir. Dernek üyeleri ve vakıfların mütevelliiler heyeti veya genel kurul üyeleri öncelikli olarak birer gönüllü kabul edilmelidir.
- Herkes gönüllü olabilmeli, gönüllülerin ilgilendikleri konularda eğitim ve bilgi edinme hakları en geniş ölçüde desteklenmeli, yine gönüllülerin ilgili oldukları konulardaki karar alma süreçlerinde etkin olarak yer almaları sağlanmalıdır.
- Platformlara gerçek kişilerin katılımını da sağlayacak bir hukuki düzenleme yapılmalıdır.
- Mevzuatımıza “yurttaş girişimi” eklenmelidir.
- Sivil Toplum Kuruluşu (STK) kavramı, dernekler ve vakıfların yanı sıra kamu kurumu niteliğindeki kuruluşları, sendika ve siyasi partileri, kanunla kurulmuş dernek ve vakıfları kapsamaktadır. Hâlbuki bizim konumuz kişilerin gönüllü davranışı ile oluşturdukları Gönüllü Sivil Toplum Kuruluşları (GSTK) olup, bu ayrıma dikkat edilmelidir.

5

⁶ Panelde paylaştığı bilgi ve görüşler Sayın. Av. Ömer Aykul tarafından raporun hazırlanmasına katkı sağlamak amacı ile yazılı olarak paylaşılmıştır. Alıntı içindeki vurgular söz konusu yazılı metindeki şekli ile korunmuştur. Söz konusu görüşler AB'nin, Türkiye Cumhuriyetinin ve Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığının görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.

- Tüzel kişi çatısı altındaki gönüllülük çalışmalarına yönelik olarak taslakta yapılacak düzenlemelerin, gönüllü kuruluşları İş Kanunu ve Sosyal Güvenlik Kanunu'ndan muaf tutulurken ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu gereği özel bir sigorta modeli geliştirilmeli ve bu üç kanunla çelişmemesi için bu kanunlarda ek maddelerle uyum düzenlemeleri yapılmalıdır.
- Dernek ve vakıfların vergi yükleri hafifletilmelidir.
- Gönüllülere bir tanıtıcı kart verilmesi, gönüllü faaliyetlerinin merkezi olarak izlenmesi, faaliyetlerine puan verilip, bazı kamu hizmetlerinden yararlandırılması uygun değildir.
- Devletin (kanunla veya başka bir şekilde kurulmuş) veya kamu kurumu niteliğindeki kuruluşların derneği veya vakfı olmaz. Ancak bu tip oluşumlar desteklenir.
- Savaş, seferberlik, doğal afet ve salgın hastalık gibi olağan dışı durumlarda Devlet'in talep edeceği gönüllülük, bu taslak kapsamı dışında olmalıdır. Ağırlıklı olarak kamusal sorumluluk bulunan alanlardaki (ceza ve ıslah evleri, sığınma kampları, ekolojik ortam koruma (orman, milli park vd.), kütüphanecilik hizmetleri, kadın sığınma evleri, sokak çocukları ve evsizler gibi) gönüllülüklerin kamu, uzman STK, bilim adamları ve özel sektörün yakın işbirliği içerisinde ve dünya örnekleri de göz önüne alınarak bu çalışma ile paralel ama özel bir başlık altında yürütülmesi gerekir."Atölye Çalışması

WORKSHOP

Atölye İçeriği

Türkiye’de Gönüllülüğün Gelişimi teması ile, farklı sektörlerden yaklaşık 120 katılımcı ile gerçekleşen atölye çalışması “Dünya Kahvesi” adı verilen katılımcı ve interaktif bir metodoloji ile gerçekleştirildi. Dünya Kahvesi metodolojisi, tüm katılımcıların birbirleri ile etkileşimlerine olanak veren, çok sayıda kişinin düşünce ve değerlendirmelerini paylaşarak ortaklaşmalarına olanak veren bir metot olarak, üç temel sorunun tartışılmasına olanak verdi. Tartışma soruları şu şekilde idi:

- *Sizce, bugün Türkiye’de gönüllülük istenen düzeyde olsaydı, göreceğiniz en somut değişiklikler neler olurdu?*
- *Sizce, gönüllülüğün güçlenmesi için güncel fırsatlar neler? Nereden başlamalı?*
- *Bugün Türkiye’de gönüllülüğü güçlendirmek için kısa vadede en gerçekçi ne yapılabilir? Kimler yapabilir?*

Katılımcılar, yaklaşık bir buçuk saat süresince bu sorular çerçevesinde tartışmalar yürüttü ve vardıkları sonuçları paylaştılar. Atölye kolaylaştırıcıları gruplardan sağlanan katkıları paylaştıktan sonra katılımcılar genel oturumda eklemelerini yaptı ve somut önerilerini dile getirdi.

Atölye Temel Bulguları

Atölye çalışmasında paylaşılan birçok ortak görüş ve deneyim paylaşıldı. **Atölye kolaylaştırıcılarının, atölyenin temel bulgularına** yer vermeye çalıştığı bu tabloda, ek olarak “Türkiye’de Gönüllülük Paneli” kapsamında paylaşılan ana görüşler de hesaba katılmış, ve aşağıdaki matris bu bulguları “**Bağlam ve Alan**” olarak iki eksenle katılımcılara **sunulmuştur**. Daha detaylı öneriler için raporun ilgili bölümlerine yönlendirmeler yapılmıştır. Tablonun sonunda, tüm bağlam ve alanlar için geçerli olabilecek yatay konulara yer verilmiştir. **Tablonun yalnızca katılımcı görüşlerini bütüncül bir çerçeve içinde ve genel olarak özetlemeyi hedeflediği ve tabloda birbiri ile çelişen görüşlerin yer alabileceği akılda tutulmalıdır.**

Bağlam Alan	STK'larda gönüllü çalışma	Kamu İdaresi ile Gönüllü Çalışma	Toplumsal Farkındalık ve Vatandaş Gönüllülüğü
Politika Çerçevesi	- Strateji ve eylem planı üretilmesi gereklidir. Bu bağlamda planın bütçesi, görevlendirmeleri ve kaynakları ile birlikte hazırlanmalı. Planın hazırlanması sürecinde her hedef grup için katılım önlemleri düşünülmeli. - Planlama süreci katılımcı olmalı ve ortaklaşmak için yeterli zaman verilmeli. Bu husus, <i>yasal çerçeve</i> bağlamı için de geçerli. - Bu çalıştay gibi diyalog forumları devam ettirilmeli.	Politika diyalogu için STK'ların yanı sıra akademik aktörleri de katan geniş bir katılımcı süreç kurulmalı.	- Gönüllülerin bizzat kendilerinin gönüllülükle ilgili konularda kararlara katılması gerekir. - İyi yönetişimin sağlanması açısından, sadece tüzel kişiliği olan yapıların değil, yurttaş girişimlerinin de gönüllülük odağındaki diyaloga katılabilmesi gerekir.

Yasal Çerçeve*	▪ Gönüllüğün dar bir tanımı yapılmamalı. Gönüllü haklarına vurgu yapan, gönüllünün niteliklerini tanıyan, gönüllülüğün zamanla değişebilen tabiatını dikkate alan geniş bir yaklaşım benimsenmeli. ▪ Üniversite kulüplerini destekleyici düzenlemeler getirilebilir. ▪ Gönüllülüğe herhangi bir karşılık tanımlayan uygulamalardan (puanlama, gönüllü kartı, vb.) kaçınılmalı. <i>*(Yasal çerçeve ile ilgili önerilere ilişkin uzman görüşleri için raporun <u>Türkiye’de Gönüllülük Paneli Başlığını</u> inceleyiniz.)</i>	Kamu idaresi tarafından kanunla kurulan dernek ve vakıfların gönüllülerle çalışması ile ilgili özel düzenlemeler, diğer dernek ve vakıflardan ayrı olarak ele alınabilir.	▪ Yurttaş girişimlerinin hukukten tanınması ve bunların gönüllülük çalışmaları yapabilmesinin mümkün hale getirilmesi gerekir. ▪ Platformların gerçek kişiler tarafından da kurulabilmesi ve platformlara gerçek kişilerin de üye olabilmesi yönünde mevzuat değişikliği gerekli.
-----------------------	---	--	--

Kurumsal Kapasite	▪ Dünyadan farklı modellerin bilinir hale gelmesi sağlanmalı. ▪ STK'ların gönüllü yönetimi ve iletişim konusunda kapasitesi dahil olmak üzere genel olarak gönüllülerle çalışma kapasitesinin gelişmesi gerekli. ▪ STK'ların vergi yükü azaltılmalı. Gönüllülük için özel bir sigorta türü olabilir (Sağlık ve güvenlik bağlamında). ▪ Gönüllülük konusunda başarılı örnekleri ve başarı hikayelerini daha iyi anlatabilmek gerekli. STK'lar gönüllüleri, onların motivasyonunu canlı tutacak ve kapasitelerini etkili kullanacak şekilde aktive edemiyor. Bu durumda gönüllüler STK'dan uzaklaşabiliyor. ▪ STK'lara karşı önyargılar ve güvensizlik gönüllülüğü azaltıyor.	Kamu idaresinde sivil toplum kuruluşlarından sorumlu kurumlar ve SGK / Çalışma Bakanlığı arasında, STK'ların gönüllülerle çalışması ile ilgili bir koordinasyon olması gerekir.	▪ Yurttaşların gönüllü olmak istediklerinde başvurabilecekleri bir kaynak referans merkezi kurulabilir. ▪ Gönüllü olması istenen her kesimin kendi ihtiyaçları dikkate alınarak, her bir kesimin anlayacağı şekilde dili, içeriği, yaklaşımı uygun yönlendirme ve rehberlik olmalı. ▪ Dijital ortamda bir gönüllülük platformu kurulabilir.
-------------------	---	---	---

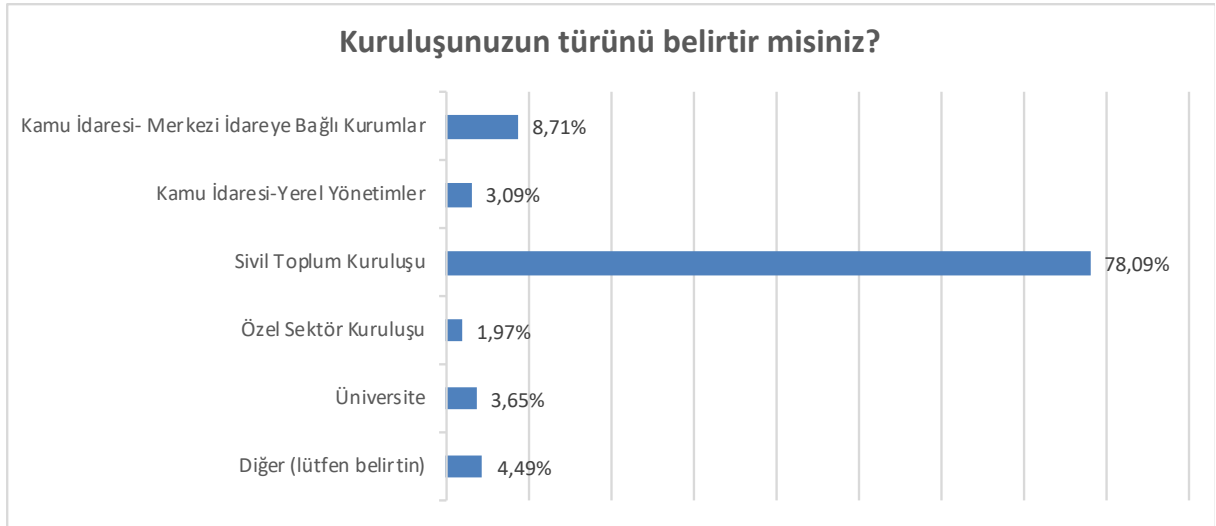
Sektörler arası işbirliği	▪ UGK, önümüzdeki dönemde, özel gereksinimi olan kırılgan gruplarla çalışan gönüllülere ilişkin bir inceleme yürütmeyi planlıyor ve bu konuyu ele almak için sektörler arası diyalog kurmak istiyor. ▪ Üniversite kulüplerinin desteklenmesi konusunda YÖK katılımı ile bir uzman toplantısı yapılabilir. ▪ Yerel düzeyde gönüllülüğün geliştirilmesinde kent konseyleri başat aktörler arasında düşünülmeli. ▪ Gönüllülük konusunda yetkin ve başarılı kuruluşların yetiştireceği mentörler, diğer STK'ların bu yönden güçlenmesine destek sağlayabilir.	▪ Kamu idaresinin, vatandaş gönüllülüğü ile ilgili çalışmalar yapması gerekir. ▪ Kamu idaresi, gönüllülüğün son yararlanıcısının dezavantajlı gruplar olması durumunda, ne tür gönüllülerle çalışacağı (uzmanlık, eğitim) önemlidir.	▪ Eğitim ve öğretimin her seviyesinde (ilk, orta, yüksek) gönüllülüğün müfredat içinde ele alınması için bir girişim ve diyalog gerçekleştirilebilir. (Topluma hizmet uygulamaları dersinde olduğu gibi)
----------------------------------	--	---	--

Toplumsal Farkındalık	- STK'lar ilham verici gönüllülük hikayelerini yeterince duyuramıyor / aktaramıyor. İletişim ve gönüllülük konularında kapasite güçlendirme desteği sağlanarak toplumsal farkındalığa katkıları artırılabilir. - Kısıtlı hareketliliği olan hedef gruplar için <i>dijital gönüllülük</i> bir olanak yaratabilir.	- Gönüllü algısı, ilk akla gelen gruplar olan gençler ve çocukların dışındaki grupları da içerecek şekilde genişlemeli. Sosyal beceri ve yaşa bakmaksızın gönüllülüğü yaygınlaştıracak metotları benimsemek gerekiyor. - Toplumsal farkındalığı arttırmak için gönüllü iyi örneklerinin anlatılması, kamu spotları vs. üretilmesi gerekiyor.
Yatay Konular	- Gönüllülükle ilgili yeterli ve sistematik veri toplanmıyor / mevcut değil. - Gönüllülüğün tanımının olmaması veri toplamayı güçleştiriyor. Ancak bir tanım yapılması halinde, yukarıda da ifade edildiği gibi, gönüllülüğün zaman içinde değişen tabiatını sınırlayıcı bir çerçeveye sıkışma riski söz konusu. - Gönüllü kuruluşlarının bir envanteri oluşturulabilir. - Dijital gönüllülük gibi yeni eğilimlere olanak verilmeli. - Uzmanlık gerektiren alanlardaki görevler, o alana ilişkin beceri ve bilgisi yeterli olmayan gönüllülere bırakılmamalı. Aksi halde yararlanıcının / hak sahibinin haklarının ihlal edilmesi ve/veya zarar görmeleri söz konusu olabilir. - Gönüllülükle ilgili çalışmalarda çok sektörlü yaklaşım temel bir unsur olarak dikkate alınmalı. - UNV ve AB destekli projeler gibi uluslararası programların yarattığı fırsatlardan yararlanmak önemli.	

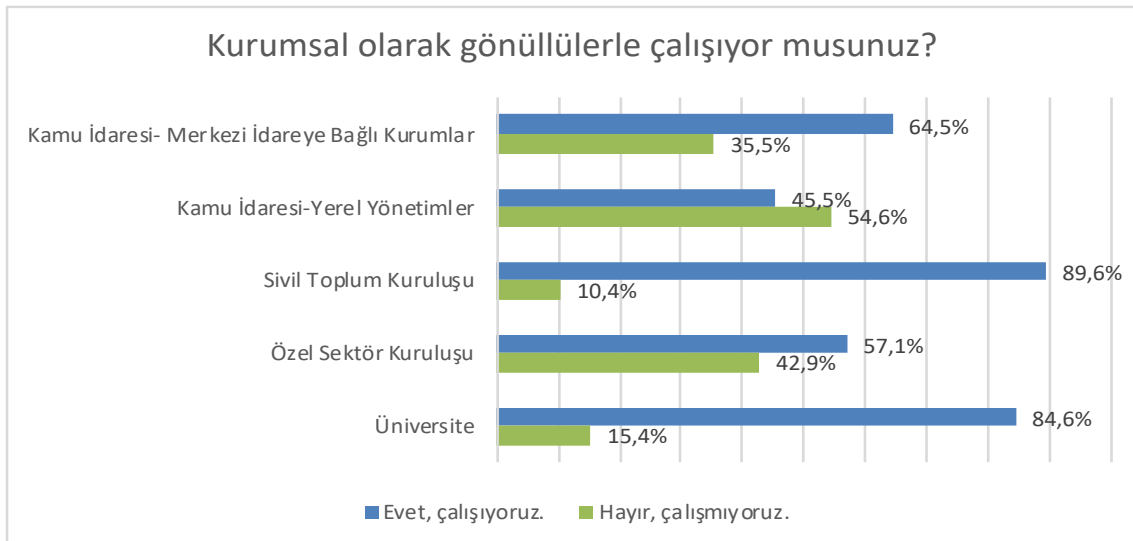
Gönüllülüğün Gelişimi Anketi

Çalıştay sonrasında, etkinliğin ev sahipliğın gerçekleştiren AB Başkanlığı'nın inisiyatifi ile, etkinlik öncesinde Ulusal Gönüllülük Komitesinin de görüşleri ile katkı sağladığı bir genel bir anket çalışması gerçekleştirildi. Anketin tasarımı etkinlikte paylaşılan görüşlerden bağımsız olarak, etkinlik katılımcılarının ötesinde, daha geniş bir katılımı sağlamayı hedefliyordu. Anket 1 Kasım 2019 tarihine kadar 356 kuruluşun ve kişinin katkısını topladı.

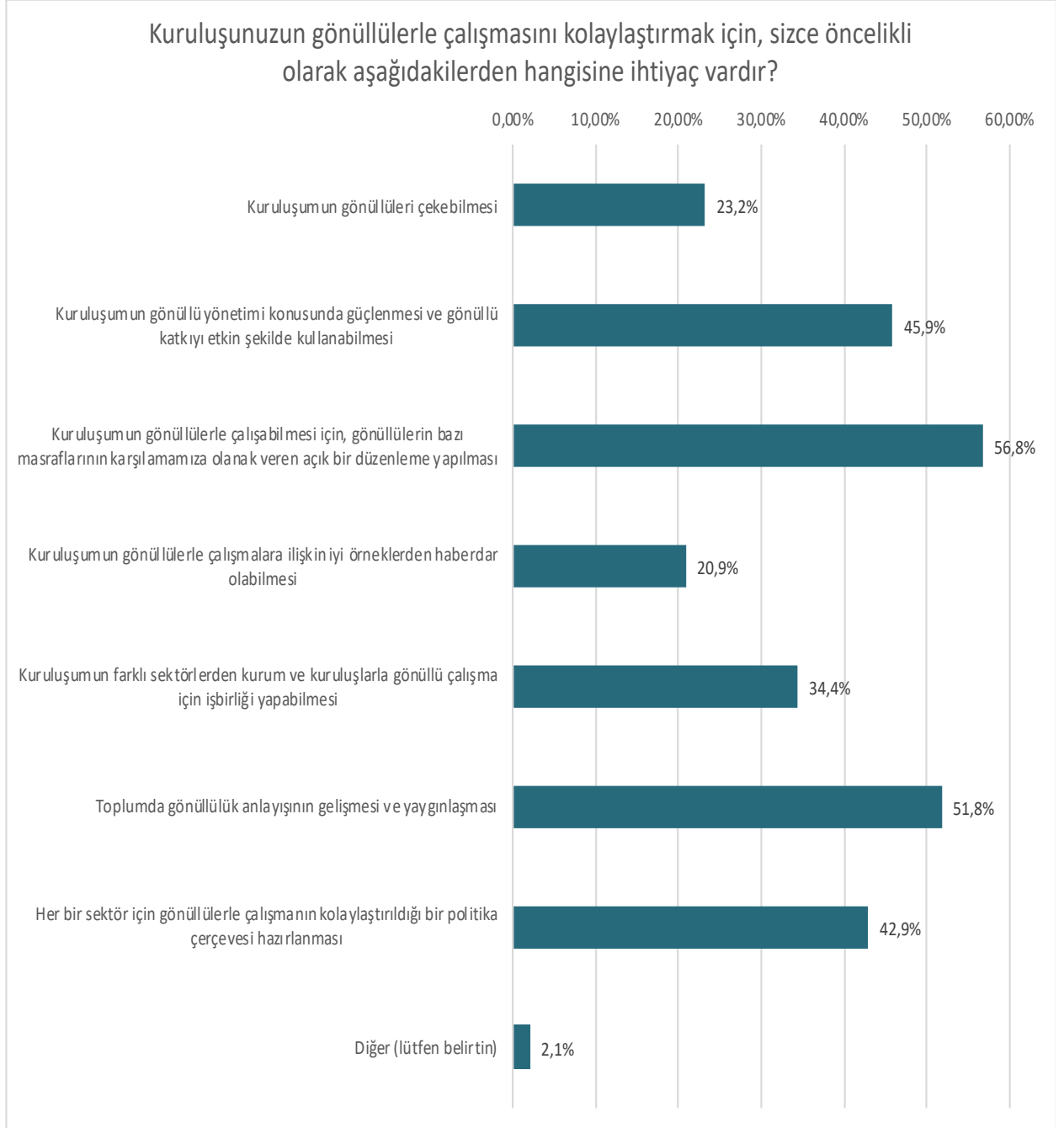
Gönüllülüğün Gelişimi anketinde yer verilen soruların (bkz. Ek 2) temelini, "Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye'de Gönüllülük Süreçlerini Güçlendirilmesi Çalıştayı" kapsamında yürütölen tartışmalar oluşturmuştur. Ankete yanıt veren 356 kuruluşun sektörlere dağılımı şu şekildedir:

Anketi yanıtlayan kuruluşların, gönüllülerle çalışma konusundaki durumu ise sektörler arasında gönüllülerle çalışma deneyiminin farklılaştığına işaret etmektedir. Bu bağlamda, soruyu yanıtlayan 356 kuruluştan yaklaşık %85'i gönüllülerle çalıştığını belirtmiştir. Farklı sektörler karşılaştırıldığında, yanıtlayanlar arasında en çok STK'ların gönüllülerle çalıştığı belirlenebilir (Soru 2 ve 3'ün karşılaştırması):

Anketi sonuçlarına göre kuruluşların gönüllülerle çalışmasını kolaylaştırmak için öncelikli bulunan konular; gönüllülerin bazı masraflarının karşılanması, toplumda gönüllülük bilincinin gelişmesi, gönüllülerle çalışma kapasitesinin güçlenmesi ve gönüllülüğü her bir sektör için destekleyen bir politika çerçevesi oluşturulması olarak ortaya çıkmıştır (Soru 4).

Bu soruya verilen yanıtlar açısından, kamu kurumları ve STK'lar arasında önceliklerin farklılaştığı gözlemlenebilir:

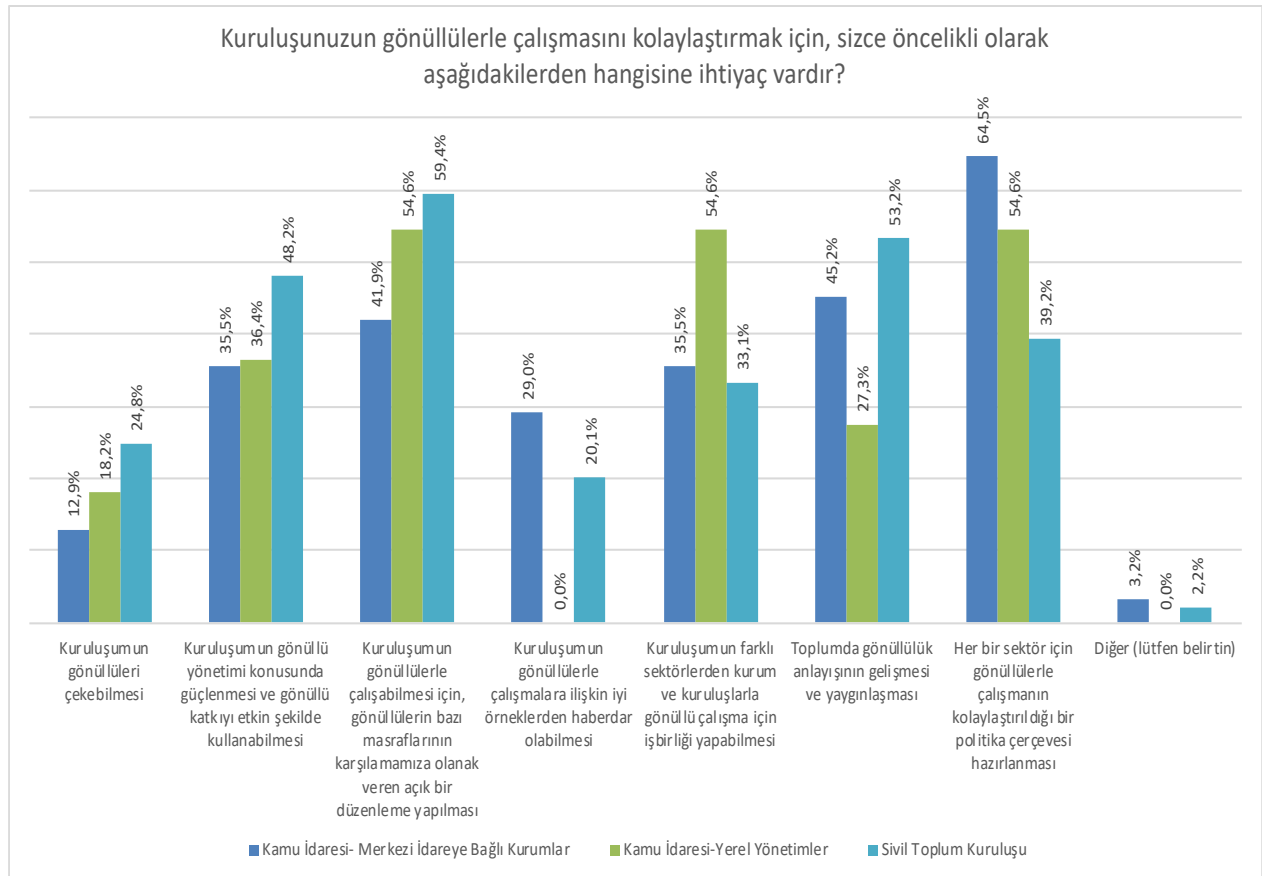
Anketi yanıtlayan kamu kurumu temsilcilerinin en öncelikli bulduğu 3 alan sırası ile:

- 1) Her bir sektör için gönüllülerle çalışmanın kolaylaştırıldığı bir politika çerçevesi hazırlanması
- 2) Kuruluşumun gönüllülerle çalışabilmesi için, gönüllülerin bazı masraflarının karşılamamıza olanak veren açık bir düzenleme yapılması
- 3) Kuruluşumun farklı sektörlerden kurum ve kuruluşlarla gönüllü çalışma için işbirliği yapabilmesi olarak sıralanmıştır.

Ankete yanıt veren STK'lar açısından ise öncelik alanları aynı olmakla birlikte sıralama şu şekildedir:

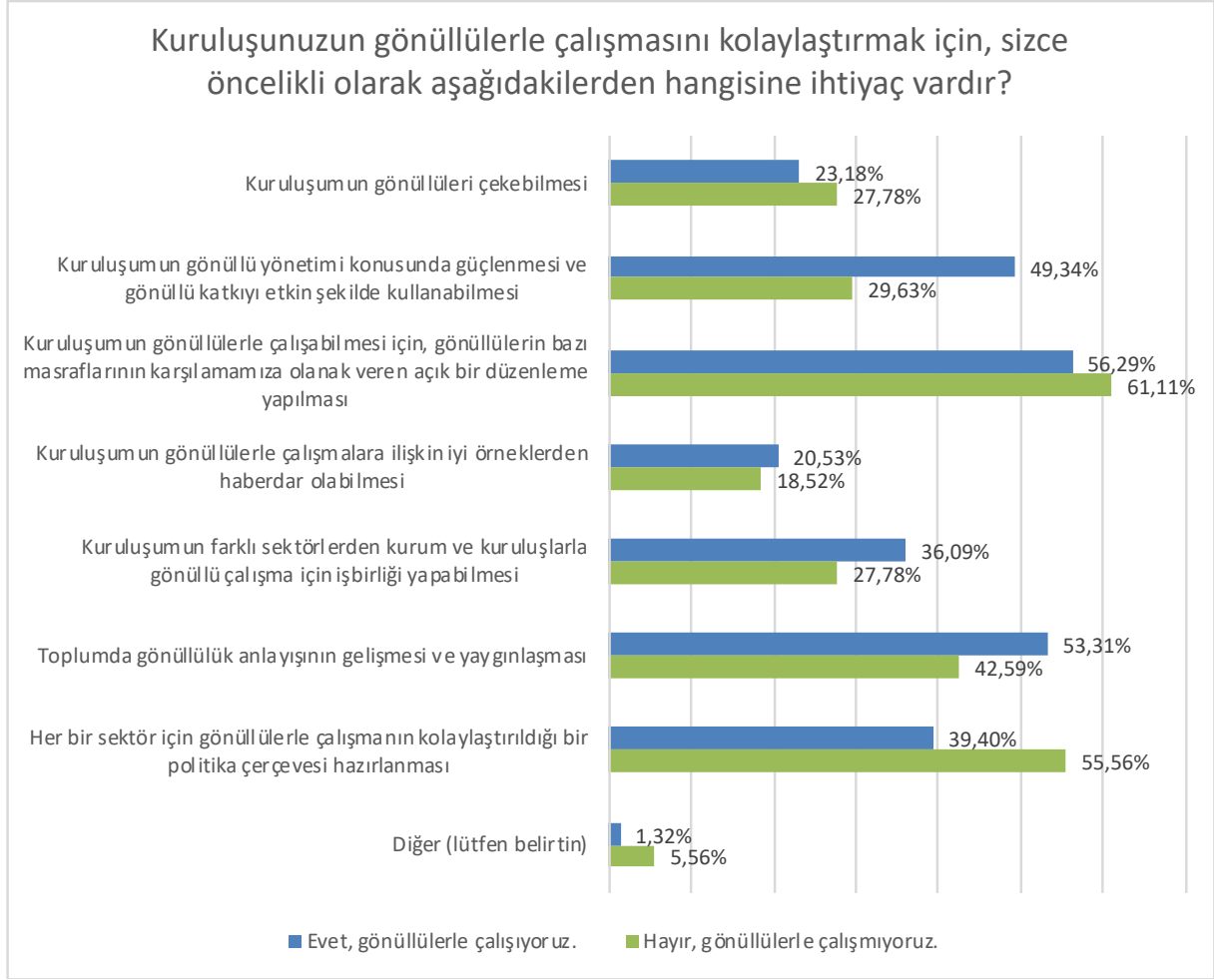
- 1) Kuruluşumun gönüllülerle çalışabilmesi için, gönüllülerin bazı masraflarının karşılamamıza olanak veren açık bir düzenleme yapılması
- 2) Toplumda gönüllülük anlayışının gelişmesi ve yaygınlaşması
- 3) Kuruluşumun gönüllü yönetimi konusunda güçlenmesi ve gönüllü katkıyı etkin şekilde kullanabilmesi

Bu karşılaştırma ile elde edilen bulgular, tavsiye bölümünde de açıklandığı üzere, gönüllülüğün gelişiminin farklı sektörler için özelleşecek şekilde ele alınmasının, ve her bir sektör için katılımcı bir paydaş diyalogunun gerekliliğini işaret etmektedir. Zira, STK'ları için öncelik gönüllülerle çalışmanın güçlenmesi, gelişmesi, yaygınlaşması iken, kamu kurumu temsilcilerinin için politikaların ve düzenlemelerin değişimi ve sektörler arası diyalog öne çıkmaktadır.

Aşağıdaki grafik, Türkiye’de gönüllülüğün istenen düzeyde gelişmesi için, kuruluşların kısa vadede yapılmasını önerdiği öncelikleri göstermektedir. Kısa vadede yapılması gerekenlere ilişkin yanıtlar, halihazırda gönüllülerle çalışan ve halihazırda gönüllülerle çalışmayan kuruluşları ayrı ayrı

göstermektedir. Gönüllülerle çalışanlar için %56 ile, ve gönüllülerle çalışmayanlar için %61,6 ile en önemli öncelik “Kuruluşumun gönüllülerle çalışabilmesi için, gönüllülerin bazı masraflarının karşılamamıza olanak veren açık bir düzenleme yapılması” olarak ortaya çıkmıştır. Her iki grup içinde ortak bir öncelik ise “Toplumda gönüllülük anlayışının gelişmesi ve yaygınlaşması” olarak belirlenmiştir. Gönüllülerle halihazırda çalışanlar için diğer öncelik kurumsal kapasite gelişimi iken, çalışmadığını belirtenler için son öncelik “Her bir sektör için gönüllülerle çalışmanın kolaylaştırıldığı bir politika çerçevesi hazırlanması” şeklindedir.

Aşağıdaki grafik ise, orta ve uzun vadede önerilen girişimlerde arasında gönüllülerle çalışan yanıtlayıcılar ve hâlihazırda gönüllülerle çalışmayanların yanıtlarını göstermektedir (Soru 6).

Sizce, orta ve uzun vadede gönüllülüğün gelişimi için mevzuatta ve mevcut uygulamalarda öncelikle geliştirilmesi gereken konular neler olabilir?(En çok 3 tane işaretleyebilirsiniz.)

Orta ve uzun vadede yapılması gerekenler konusunda, **gönüllülerle çalıştığını belirten kuruluşların öncelikleri şunlardır:**

1. Yerel yönetimlerin ve merkezi idarenin görevleri arasına, sivil toplum kuruluşlarının gönüllülerle çalışmalarını destekleyici programlar geliştirmesinin eklenmesi (maddi destek, rehberlik vb. gibi)
2. Gönüllülere yol parası ve öğle yemeği ödemeleri konusunda kuruluşlara kolaylık sağlanması düzeyinde iyileştirici önlemler alınması ile sınırlı bir düzeltme yapılması
3. Gönüllülük deneyiminin çalışma deneyimi sayılmasını cesaretlendirici önlemler alınması (istihdam süreçlerine ilişkin düzenlemelerle)

Orta ve uzun vadede yapılması gerekenler konusunda, hâlihazırda gönüllülerle çalışmadığını belirten kuruluşlar ise farklı bir öncelik ortaya koymaktadır:

1. Gönüllü emeğinin kuruluşlarca kötüye kullanılmayacağını garantileyen ve gönüllülerin haklarını koruyacak düzenlemeler yapılması
2. Gönüllülük deneyiminin çalışma deneyimi sayılmasını cesaretlendirici önlemler alınması (istihdam süreçlerine ilişkin düzenlemelerle)

3. Gönüllülere yol parası ve öğle yemeği ödemeleri konusunda kuruluşlara kolaylık sağlanması düzeyinde iyileştirici önlemler alınması ile sınırlı bir düzeltme yapılması

Bu yanıtların yorumlanması, halihazırda gönüllülerle çalışan kuruluşların, kendi deneyimlerinden yola çıkarak, bu işbirliğini kolaylaştıracak önlemlere öncelik veren, kurumsal deneyimlerini merkeze alan bir önceliklendirme yaptıkları düşünülebilir. Buna karşın, halihazırda gönüllülerle çalışmayan kuruluşların, bu konuda deneyimlerinden yola çıkmak yerine, bireysel düzeyde gönüllü olan kişiler açısından önceliklerini belirlemeleri söz konusudur. **Her durumda, orta ve uzun vadede, gönüllülük ortamını geliştirecek politika önlemleri, uygun kapasite ve rehberlik sağlanması ile ele alınmalı, bireysel olarak gönüllülerin haklarının korunması ise politika üretme süreçlerinin ana eksenlerinden biri olmalıdır.**

Yöntem Önerisi

Gönüllüğün gelişimi çok sektörlü bir diyalog süreci planlamak ve katılımcı politika geliştirme bağlamında örnek bir deneyimi hayata geçirmek için önemli bir fırsat olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir katılımcı süreci, yurt içi ve yurt dışında katılımcı diyalog süreçlerinin iyi örneklerinden ve öğrenilen derslerden çıkan sonuçları hesaba katarak ele almak gereklidir. Katılımcı bir süreci tasarlamak için ve uygulamak için süreç kolaylaştırıcısını belirlenmesi elzemdir. Bu kolaylaştırıcı, oluşturulacak politikaya ilişkin rolü ve görüşleri açısından belirgin bir ağırlığı olmayan bir aktör olmalıdır. Kolaylaştırıcılık görevini üstlenen kuruluşun katılımcı süreci işletmek için ihtiyacı olan kaynak, görevlendirme ve yetkilendirme ile sonuç odaklı bir süreç planı verimli bir deneme için elzemdir.

Tavsiyeler

Aşağıdaki tavsiyeler, atölye kolaylaştırıcıları tarafından, etkinlikte yer alan sunuş ve panellerin yanı sıra, atölye ve anket ile sağlanan görüşler üzerine formüle edilmiştir.

Kamu-STK İşbirliği ve Türkiye’de Gönüllülük Süreçlerini Güçlendirilmesi Çalıştayı kapsamında gerçekleştirilen görüş alışverişi ve devamında uygulanan anket ile toplanan katkılar ışığında, devam çalışmaları konusunda aşağıdaki olanakların incelenmesi önerilmektedir:

1. Gönüllülüğün gelişimi konusunda olası inisiyatifleri, farklı sektörlerde gönüllülüğü tek tek ele alarak değerlendirmek, somut adımların belirlenmesine imkan verecektir. Sonuç odaklı bir yaklaşım ile devam çalışmalarının planlanması önemlidir.
2. Gönüllülük konusunda politika çerçevesinin geliştirilmesi ve/veya yasal çerçevenin geliştirilmesi gibi konulardaki girişimlerden her biri, detaylı ve çok boyutlu bir mevcut durum araştırmasına dayandığı ölçüde başarı şansına sahiptir. Bu mevcut durum çalışmasının tasarımının katılımcı bir şekilde hazırlanması, gönüllülüğü etkileyen güncel eğilimlerle birlikte ele alınması faydalı olacaktır.
3. Bu bağlamda en öne çıkan konu, yasal çerçevenin destekleyici bir seviyeye taşınmasıdır. Özellikle, hali hazırda sivil toplum kuruluşlarının gönüllülerle çalışması kolaylaştıracak yasal çerçeve ve uygulamalara odaklanmak öncelikli olmalıdır. Örneğin, STK’ların gönüllülerle çalışırken sosyal güvenlik konusunda yaptırım görme riskinin ortadan kaldırılması kritik bir başlangıç noktası olabilir. İlgili kamu kurumlarının temsilcileri ile sivil toplum kuruluşlarının ve örgütlü gönüllülük inisiyatiflerinin özellikle yasal çerçeve konusunda yetkin uzmanlarının birlikte bir çalışma grubu oluşturulması önerilebilir. Benzer bir örnek, orta vadede toplumsal farkındalık için örgün eğitimde gönüllülük bilincinin geliştirilmesi için MEB ve ilgili STK’lar arasında kurulabilecek bir çalışma grubunu hayata geçirmek olabilir.
4. Yasal çerçeve ile ilgili en önemli olanak, genç gönüllülüğü alanında yürütülen hali hazırdaki çalışmalar ve mevcut birikimin harekete geçirilmesi açısından, üniversite öğrencilerinin gönüllü çalışmalarının en etkili aracı olan öğrenci kulüplerinin çalışmalarına olanak veren düzenlemelerin hayata geçirilmesidir. Bu bağlamda, söz konusu hedef grup ile çalışan STK’lar ve YÖK gibi anahtar kurumların temsilcilerinin bir araya geldiği bir çalışma grubu oluşturulması değerlendirilebilir.
5. Orta ve uzun vadede, hem her bir sektör özelinde hem de sektörler arası diyalogu geliştirebilecek metotlar yoluyla gönüllülüğün toplumsal tabanını geliştirecek çalışmaların tasarlanması önerilir. Bu tür çalışmalara yönelik her bir etkinliğin özelleştirilmiş bir hedef grup için düzenlenmesi ve somut eylemleri belirlemeyi hedeflemesi önemlidir.
6. STK’ların gönüllülerle çalışmayı kendi kurumsal yapıları ve süreçleri içinde planlayabilmelerine odaklanan, gönüllülere erişimlerini güçlendirmek için iletişim ve planlama becerilerini güçlendiren, gönüllü yönetimini gönüllülerin hak ve sorumluluklarını gören bir biçimde tasarlayıp uygulayabildikleri bir kapasite geliştirme programı, katılımcı bir şekilde geliştirilebilir.
7. Gönüllülüğün gelişimi konusunda önemli bir fırsat 11. Kalkınma Planı kapsamında benimsenen taahhütlerdir. Bu bağlamda, katılımcı bir danışma sürecinin koordinasyonunun AB Başkanlığınca üstlenilmesi, her bir alandan ilgili kamu kurumlarının, ilgili STK’ların ve diğer anahtar sektör paydaşlarının katılım ve katkısının sağlanması açısından önerilmektedir.

Bu çalışma Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sivil Toplum Diyalođu ve Sivil Toplum Destek Programları Teknik Yardım Projesi faaliyetleri kapsamında hazırlanmıştır.

Bu rapor Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla WeGlobal'in sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Twitter: sivilsektor

Facebook: siviltoplumsektoru

Instagram: siviltoplumsektoru

YouTube: Sivil Toplum Sektörü